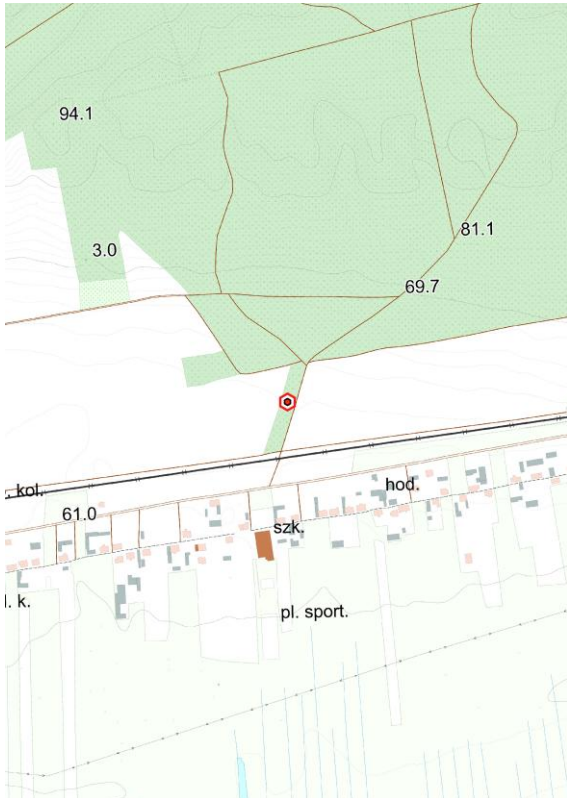

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość	
1. Nazwa		2. Czas powstania		ANIELINY	
CMENTARZ EWANGELICKI		połowa XIX w.			
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres	
 widok w kierunku północnym widok w kierunku południowo-zachodnim				ulica i nr: -	
				nr działki: 44	
				współrzędne: 53.130786, 17.496903	
				5. Przynależność administracyjna	
				województwo kujawsko-pomorskie	
				powiat nakielski	
				gmina Sadki	
				6. Formy ochrony	
				Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków	
				Obiekt ujęty w gminnej ewidencji zabytków Gminy Sadki, przyjętej zarządzeniem nr 55.2026 Wójta Gminy Sadki z dnia 7 września 2026 r.	
				 Gmina Sadki – fragment mapy lokalizacyjnej z zaznaczoną lokalizacją obiektu. Opracowanie własne w środowisku QGIS na podstawie usługi BDOT10K	

8. Historia, opis i wartości

Anieliny, jako wieś o genezie i rozwoju silnie związanym z przemianami okresu zaboru pruskiego, zachowały czytelny układ przestrzenny charakterystyczny dla wsi regulowanych i rozwijanych w XIX wieku. Procesy te wiązały się nie tylko z przekształceniami układów ruralistycznych i gospodarki rolnej, ale również ze zmianami struktury wyznaniowej i narodowościowej ludności. Napływ ludności ewangelickiej w XIX wieku, związany m.in. z osadnictwem pruskim oraz rozwojem majątków ziemskich, wpłynął na powstanie lokalnych nekropolii ewangelickich, sytuowanych zazwyczaj poza zwartą zabudową wsi, w sąsiedztwie dróg, pól lub kompleksów leśnych. Cmentarze te, często o niewielkiej skali, stanowiły integralny element krajobrazu kulturowego regionu, będąc świadectwem wielowyznaniowego charakteru wsi oraz przemian społecznych.

Cmentarz ewangelicki z połowy XIX wieku zlokalizowany jest w północnej części wsi Anieliny, w sąsiedztwie przejazdu kolejowego, po północnej stronie torów, przy drodze prowadzącej w kierunku kompleksów leśnych. Obiekt położony jest na styku terenów otwartych i leśnych – od północy graniczy z lasem, natomiast od wschodu i zachodu z gruntami rolnymi.

Założenie ma kształt wydłużonego prostokąta i obecnie zachowało się w stanie reliktowym.

Jego lokalizacja poza zwartą zabudową wsi jest typowa dla nekropolii ewangelickich zakładanych w tym okresie. Do dziś zachowały się nieliczne elementy nagrobne, w tym kamienny nagrobek z czytelną inskrypcją: „Hier ruht Emilie Kott geb. Weidner, 1 Juni 1858, 5 Mai 1879”. Nagrobek ten stanowi cenny przykład zachowanej formy sepulkralnej oraz świadectwo obecności ludności niemieckojęzycznej w regionie.

Pozostałe nagrobki zachowały się fragmentarycznie – w postaci rozproszonych elementów kamiennych, w większości przewróconych, zatartych i porośniętych roślinnością.

Na terenie cmentarza występuje starodrzew (m.in. dęby, jesiony) oraz wtórna roślinność w postaci samosiewów i krzewów, a także roślinności ruderalnej. Pierwotny układ zieleni cmentarnej jest obecnie nieczytelny.

Brak czytelnych granic założenia – ogrodzenie nie zachowało się.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania cmentarza należy określić jako zły. Jednocześnie zachowane pojedyncze nagrobki oraz starodrzew pozwalają na identyfikację funkcji i charakteru miejsca.

Zaleca się zachowanie cmentarza jako ważnego elementu dziedzictwa kulturowego miejscowości, stanowiącego świadectwo jej wielowyznaniowej przeszłości oraz przemian społecznych XIX i XX wieku.

W pierwszej kolejności wskazane jest uporządkowanie terenu poprzez usunięcie śmieci oraz części samosiewów, odsłonięcie i wyeksponowanie zachowanych nagrobków, a także ograniczenie roślinności niszczącej substancję zabytkową.

Zaleca się stabilizację i zabezpieczenie zachowanych nagrobków oraz ich fragmentów in situ, scalanie rozbitych elementów w miarę możliwości identyfikacji ich przynależności, a także próbę odczytania i udokumentowania inskrypcji.

Wskazane jest przeprowadzenie dokumentacji konserwatorskiej obejmującej inwentaryzację reliktów nagrobnych i analizę zasięgu cmentarza.

Zaleca się zachowanie starodrzewu jako elementu historycznego założenia, przy jednoczesnym usunięciu roślinności destrukcyjnej.

Wskazane jest wprowadzenie elementu informacyjnego (np. tablicy), wskazującego na historyczny charakter miejsca.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków